

קנין כ"ג

"באמונת חכמים"

פתח דבר:

כתב בספר משנת חכמים להגאון רבי משה חאגיז זצ"ל: אמונת חכמים הוא קנין התורה החשוב והיסודי מכולם, שהרי בלעדיו אין לדברי תורה בסיס כלל שיתיישבו בלבם ואם כן ראוי היה להקדימו לכל שאר הקנינים, ורק מפני שאי אפשר להשיג שלמות באמונת חכמים אלא אם כן נכנס האדם קודם לכן לעול תורה, לכן לא נסדר בראשונה, אבל קנין זה הכל תלוי בו.

במאמר שלפנינו נרחיב בנושא ונביא מאמרות חז"ל ומהנהגות הגדולים בענין חשוב זה, אך ראשית דבר נפתח בשאלה.

מהו הגדר של "אמונת חכמים"?

"לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך"

כתב בספר מדרש שמואל: "באמונת חכמים. כלומר שיאמין בכל מה שיאמרו רז"ל כאלו ניתנו למשה מסיני. ועל זה נאמר (דברים יז, יא) "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל" שאם לא יאמין אף בדבר אחד לא יתגלו לו רזי תורה, כי זה סופו שיעשה צדוקי כי עבירה גוררת עבירה".

ועל הפסוק (דברים יז, יא) "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל" פרש"י זצ"ל: "אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין,

שפד _____ תורה דיליה

וכל שכן שאומר לך על ימין ימין ועל שמאל שמאל". היינו - אפילו מה שנראה בעיניך שהוא שמאל וחכמינו ז"ל אומרים שהוא ימין או להפך עליך לשמוע בקולם ואל תלך אחרי מראה עיניך.

"על ימין שהוא שמאל"

וראיתי מדייקים למה נקטה תורה בביטוי ימין ושמאל דוקא, ולא השתמשה בדוגמא של יום ולילה וכדומה? אך באמת התשובה היא פשוטה: כאשר אדם עומד מול פני חבריו הרי צד ימין של חבריו הוא גם צד שמאל שלו, וכן להפך, נמצא שהכל תלוי לאיזה כיוון האדם פונה.

הוא הדין לגבי ה"דבר אשר יגידו לך" אם האדם היה עומד אל פני הכיוון הנכון, היה רואה בעיניו בדיוק את אותו דבר שחכמי התורה מורים עליו מדעתם, אלא שלפעמים הוא מזהה בטעות את הימין כשמאל משום שפניו אינם אל פני המציאות נכוחה.

גן המבוכה

בנותן טעם להביא בענין את משלו הנפלא של רבינו הרמח"ל זצ"ל בספרו מסילת ישרים (פרק א) שיפתח לנו שער נוסף בהבנת הדברים וז"ל: "גן המבוכה", הוא הגן הנטוע לשחוק הידוע אצל השרים, שהנטיעות עשויות כתלים כתלים, וביניהם שבילים רבים נבוכים ומעורבים, כולם דומים זה לזה, והתכלית בם הוא להגיע אל אכסדרה אחת שבאמצע. ואמנם השבילים האלה מהם ישרים ומגיעים באמת אל האכסדרה, ומהם משגים את האדם ומרחיקים אותו ממנה. ואמנם ההולך בין השבילים, הוא לא יוכל לראות ולדעת כלל אם הוא בשביל האמיתי או בכוזב, כי כולם שוים ואין הפרש ביניהם לעין הרואה אותם, אם לא שידע הדרך בבקיאות וטביעות עין שכבר נכנס בם והגיע אל התכלית, שהוא האכסדרה.

והנה העומד כבר על האכסדרה הוא רואה כל הדרכים לפניו, ומבחין בין האמיתיים והכוזבים, והוא יכול להזהיר את ההולכים בם, לומר להם: זה הדרך הנכון לכו בו! והנה מי שירצה להאמין לו הוא יגיע אל המקום המיועד, ומי שלא ירצה להאמין וירצה ללכת אחר ראות עיניו, ודאי שיישאר אובד ולא יגיע אליו.

קנין כ"ג ג' "באמונת חכמים" _____ שפה

כן הדבר הזה: מי שעדיין לא משל ביצרו, הוא בתוך השבילים לא יוכל להבחין ביניהם, אך המושלים ביצרום, שכבר הגיעו אל האכסדרה, וכבר יצאו מן השבילים וראו כל הדרכים לעיניהם בברור, הם יכולים לייעץ למי שירצה לשמוע ואליהם צריכים אנו להאמין.

אף אנו נאמר כן בגודל החובה על האדם להשתלם באמונת חכמים משום שרק אלו שכבר הגיעו אל האכסדרה וראייתם ברורה ובהירה מסוגלים לומר מה ואיך לעשות תוך שמכוונים הם אותנו אל הדרך המתקנת אשר נלך בה.

רואים רבים מול יחיד שראייתו חדה

ראיתי פעם בספר דליות יחזקאל משל נפלא: קבוצה של אנשים ערכה תחרות כדי לקבוע מיהו בעל הראייה הטובה ביותר, הם הניחו לפניהם ציור של אגם שבתוכו היו עופות ומסביבו עצים וכו', וכך עמדו האנשים ממרחק והביטו אל הציור.

כל הקבוצה עמדה במרחק של מאה מטר מהציור, האדם הראשון שהביט בציור ראה רק עד מרחק של עשרים מטר ואמר שאינו מבחין במאומה והכל נראה בעיניו מטושטש, השני ראה ממרחק עד שלושים מטר, והשלישי ראה עד חמישים מטר וכו', אף אחד מהם לא היה מסוגל לראות את כל הפרטים שבתמונה במרחק של מאה מטרים.

לבסוף נמצא שם אדם שהצליח לראות את כל התמונה בבהירות גם במרחק הגדול של למעלה ממאה מטרים, מיד הוא הוכרז על ידם כהמנצח של התחרות, לעומתם טען אחד ממשתתפי התחרות: "אין זה צודק לומר שהוא ניצח את כולנו, שהרי רבים אנחנו ואם נצרף לחשבון חמישים מטר ועוד ארבעים ועוד שלושים וכו' הרי בסך הכל רואים אנו יחד למרחק יותר גדול ממנו".

כל הנוכחים פרצו לשמע הדברים בצחוק רועם ואמרו לו אין זה ממין הטענה כלל, מפני שמאה אנשים שראייתם קלושה אינם דומים לאחד שראייתו מעולה ואף אם נניח לרגע שכולם יתאמצו יחד בכדי להשקיף אל פני המרחק לעולם לא יגיעו לרמת הראייה של חד העין.

שפּו _____ תורה דיליה

ונראה שכן הם פני הדברים כשחכם מחכמי ישראל קובע בראייתו ובהבנתו החדה תקנה או סייג וכדומה, אף שרבים הם האנשים האומרים בלבבם "איננו רואים בעיני רוחנו את מה שאותו גדול רואה", אך על כך מצווה התורה "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל" - אף שנראה בעיניך שמה שקבע החכם שהוא ימין, לדידך הוא שמאל, עליך להאמין במי שדעתו דעת תורה וראייתו חדה וברורה יותר.

בגדר אמונת חכמים

בספר מדרש שמואל נראה שיש בקנין זה שני הוראות מעשיות:
א. לדעת ולהפנים שכל מה שחכמי התורה אומרים הוא אמת לאמיתה ובבחינת מציאות גמורה, והבטחתם מתקיימת במלואה.
ב. אף שבמושכל ראשון נראים דברי החכמים כאילו הם מופרכים, חובה על האדם לקבל את הדברים כהווייתם ללא כחל ושרק.

דברי חז"ל - מציאות גמורה

בשורות שלפנינו נציין כמה מאמרי חז"ל וממעשי הגדולים מהם ניתן להשכיל שכל דברי חכמים וחידותם הם בגדר מציאות מוחשית.

"והלבנון באדיר יפול"

הגמרא במסכת גיטין (דף נ.ו.) מספרת על רבן יוחנן בן זכאי שבתקופת חורבן בית המקדש השני יצא מירושלים הנצורה בכדי להיפגש עם אספסיינוס, וכך מתוארת הפגישה: "כי מטא להתם אמר שלמא עלך מלכא שלמא עלך מלכא, אמר ליה: מיחייבת תרי קטלא חדא דלאו מלכא אנא וקא קרית לי מלכא ותו אי מלכא אנא עד האידינא אמאי לא אתית לגבאי".

השיב לו רבן יוחנן על הטענה הראשונה: "דקאמרת לאו מלכא אנא איברא מלכא את (פירש"י זצ"ל: "מלך אתה עתיד להיות"), דאי לאו מלכא את לא מימסרא ירושלים בידך, דכתיב (ישעיה י, לד): "והלבנון באדיר יפול" ואין אדיר אלא מלך, דכתיב (ירמיה ל, כא): "והיה אדירו ממנו" ואין לבנון אלא בית המקדש שנאמר (דברים ג, כה) "ההר הטוב הזה והלבנון".

קנין כ"ג ג' "באמונת חכמים" _____ שפז

ולגבי הטענה השנייה שהעלה, ענה: "ודקאמרת אי מלכא אנא אמאי לא קאתית לגבאי עד האידנא, בריוני דאית בן לא שבקינן. אמר ליה אילו חבית של דבש ודרקון כרוך עליה לא היו שוברין את החבית בשביל דרקון, אישתיק".

ראש ישיבת מנטשסטר הגאון רבי יהודה זאב סגל זצ"ל נוהג היה לומר שבדברי הגמרא טמון יסוד עצום ונפלא, ואלו דבריו: נתבונן נא במעשה זה, רבן יוחנן בן זכאי מגיע אל אספסיינוס תוך שמחרף הוא את נפשו למות כמתואר שם במפגש שלו עם הבריונים, לאחר שעבר את כל התלאה וכבר עומד הוא לפני אחד מחשובי הממלכה של רומי האדירה, אומר לו אספסיינוס בשפה ברורה הינך חייב מיתה משום שאתה מתלוצץ ולועג עלי! אתה מכנה אותי מלך כשאיני כזה!

מה עונה רבן יוחנן בן זכאי על האשמה החמורה שמוטחת בו, אתה מלך כי כך כתוב בפסוק "והלבנון באדיר יפול"! ויש לזכור שלא מדובר בפסוק מפורש אלא חז"ל הם אלו שדרשוהו ופירשוהו כך!

ברור כשמש, שאילו רבן יוחנן בן זכאי לא היה בטוח במאת האחוזים שמה שנאמר במקרא על פי דרשת חז"ל הוא ענין מציאותי וממשי בפועל וניתן להשיגו בחמשת החושים לא היה משיב את מה שהשיב, ואילו היה לו ספק קל שבקלים באמיתות הדברים ידוע ידע בודאי שמשים עצמו ללעג וקלס, ואחת דינו להמית אצל עריץ אכזר שכזה...

למדים אנו מכך מה זאת אמונה בכלל ומהי אמונת חכמים בפרט, כי כשכתוב בפסוק "והלבנון באדיר יפול" ודרשו חז"ל באחת מי"ג מידות שהתורה נדרשת בהם שאין אדיר אלא מלך ואין לבנון אלא בית המקדש ברור שאספסיינוס הוא מלך, וזוהי המציאות הפשוטה באופן המוחשי ביותר, אין עצה ואין חכמה!

בדברי חז"ל אין מליצות!

על כל אדם לידע ובפרט הבא לקנות מקחה של תורה, שעליו להתהלך בהרגשה שכל דיני התורה שבכתב ושבעל פה בהלכה ובאגדה וכל דברי חכמי הדור שבכל זמן וזמן הם בבחינת מציאות ממש.

שפח _____ תורה דיליה

הדברים נכונים גם כאשר לכאורה מדובר במליצה חלילה. כגון מה שאמרו חז"ל במסכת אבות (פ"ד מ"א) "איזהו הוא עשיר השמח בחלקו" חושב הקורא לעצמו אין זאת אלא מליצה בעלמא, משום שלא תיתכן עשירות במי שאין לו פרוטה לפורטה. אך האמת יורה דרכו כשחז"ל הקדושים אמרו שהשמח בחלקו הוא עשיר, זוהי המציאות הגמורה והוא אשר מסתובב בתחושת העושר המושלמת ולא אותו אחד ששוכן באוצרותיו הון, כמה חסרה לנו ההרגשה והידיעה הזאת מאוד! עלינו להשתדל להחיות את אמונת החכמים בקרבנו, עד שהלב יפעם על פי התורה והמח יחשוב כפי שהורו חז"ל!

"אני שכבתי ואישנה"

על מרן הגרי"ז הלוי זצ"ל מסופר: בתקופת מלחמת העולם השנייה הוא שהה בעיר וורשה בירת פולין, מידי יום ביומו הגרמנים הארורים ימ"ש הפציצו את העיר במטחים רבים של פצצות ופגזים שזרעו חורבן רב, בניני מגורים רבי קומות התמוטטו ונפלו כמגדלי קלפים, ומחוץ תשכל חרב ומחדרים אימה.

באחת מן ההפגזות נתעורר הספק אצל רבים כיצד ראוי לנהוג, האם לרדת אל המקלט בכדי להסתתר מאימת ההפצצות, מאידך גיסא ניקר החשש בלבם שבמקרה של פגיעה ישירה בבנין, לא תהיה האפשרות לצאת מהפתח בגלל ריבוי האבנים שיערמו ולכן עדיף אולי לשהות בקומות העליונות. למותר לציין שהיתה זו שאלה של פיקוח נפש ממש.

לאחר שהגרי"ז זצ"ל חכך בדעתו הכריע כי שתי המקומות, הן השהות בבית והן השהות במקלט הם בחזקת סכנה, ובשניהם הסיכון שווה, מיד כאשר הגיע הגרי"ז זצ"ל למסקנה האמורה הלך לישון על מיטתו שבבית האכסניה שלו ונרדם מיד בשלוות נפש.

כאן המקום לציין שבעת קשה זו רוב תושבי העיר פחדו לעלות כרגיל על יצועם מאימת ההפצצות, בליבם קינן החשש שתוך כדי שינה עלולים הם למצוא עצמם קבורים חיים מפגיעה ישירה של פצצה או פגז.

התופעה עוררה השתאות בלב כל רואיה, במיוחד היה זה לפלא כאשר בנין שכן ספג פגיעה ישירה וכתוצאה מכך נחרב מהיסוד! ואילו הגרי"ז

קנין כ"ג ג' "באמונת חכמים" _____ שבט

זצ"ל המשיך כמנהגו ופנה לשנתו כרגיל, כששאלוהו מקורביו פשר דבר, "איך הנך מסוגל להירדם כאילו דבר אינו קורה?"

ענה להם הגרי"ז זצ"ל: "הלא כך למדים אנו מדבריו של דוד המלך ע"ה בברחו מפני אבשלום בנו, כשהוא נתון בסכנת נפש תמידית וכך אמר: "אני שכבתי ואישנה הקיצותי כי ה' יסמכני!"

למדנו מכך איפוא את היסוד הנ"ל: מפני שרואים בתפילתו של דוד המלך ע"ה שאף במצב של סכנה נוראית אפשרי הדבר לישון כרגיל, נפשו של רבן של כל בני הגולה נשמעה בצייתנות מוחלטת לתורה, והיה הוא די רגוע בכדי לישון שנת ישרים בבטחה.

"משנה מפורשת"

יש סיפור דומה על מרן החזון איש זצ"ל ממנו אפשר להתרשם כיצד דברי חז"ל היו נר לרגליו הלכה למעשה. היה בזמנו ילד חולה מאוד עד כדי כך שהרופאים פסקו פה אחד שאין לו שום תקוה וימיו ספורים, הם הוסיפו שאם יערכו לו ניתוח יאריך הדבר את משך חייו אך במעט, מאידך לניתוח עצמו אין כל ערובה שיצליח, אדרבה ישנו סיכוי גדול שח"ו הילד לא יתעורר ממנו, האב המבוהל בשומעו את כל התחזיות הרפואיות רץ אל מעונו של מרן החזון איש זצ"ל בכדי להיוועץ עמו כיצד עליו לנהוג.

לאחר שהקשיב החזון איש זצ"ל לאב הרחרר בינו לבין עצמו למשך כמה דקות, ואז פנה אל האב באומרו שלדעתו חובה לערוך את הניתוח, כשסיפר האב לרופאים את ציוויו של החזון"א זצ"ל נענו ואמרו כי לדעתם ההחלטה שקיבל הפעם אינה נכונה, האב שהיה חדור באמונת חכמים התעקש על דעתו.

לרופאים לא נותרה כל ברירה והם ערכו את הניתוח כמתוכנן, לאחר הניתוח עברו 24 שעות והילד לא התעורר מתרדמתו, הרופאים בראותם את זאת הודיעו לאב "מכיון שכבר עברו 24 שעות ולא התעורר בודאי כבר ימות ולא יקום עוד".

במר לבו הלך שוב האב אל החזון איש זצ"ל, ותינה באוזניו את המצב

שיצ _____ תורה דיליה

לאשורו, החזון איש זצ"ל ענה לו "הם אינם צודקים, יש להמתין 72 שעות בכדי שיתעורר, ולא כדברי הרופאים".

וכך אכן היה, כשעברו 72 שעות התעורר הילד ואט אט התאושש עד שהיה בריא ושלם. שאלו את מרן החזון איש זצ"ל כיצד קבעת בביטחון גמור נגד דעת כל הרופאים שיש לבצע את הניתוח, וגם שיש להמתין אחריו 72 שעות?

הפטיר החזו"א זצ"ל: את התשובה לשאלה הראשונה האם במצב כזה חובה לבצע את הניתוח הבנתי מעיון בסוגיא של חוששים לחיי שעה במסכת עבודה זרה (דף כז:), ואת המידע על שיעור ההמתנה של ע"ב שעות למדתי ממשנה מפורשת!

"אלמלי ראית לא האמנת?"

הגמרא במסכת בבא בתרא (דף עה.) מספרת: "כי הא דיתיב רבי יוחנן וקא דריש: עתיד הקב"ה להביא אבנים טובות ומרגליות שהם שלשים על שלשים וחוקק בהן עשר על עשרים ומעמידן בשערי ירושלים. לגלג עליו אותו תלמיד השתא כביעתא דציצלא לא משכחינן כולי האי משכחינן?! לימים הפליגה ספינתו בים חזא מלאכי השרת דיתבי וקא מינסרי אבנים טובות ומרגליות שהם ל' על ל' וחוקק בהן עשר ברום עשרים, אמר להו: הני למאן? אמרו ליה: שעתיד הקב"ה להעמידן בשערי ירושלים.

אתא לקמיה דרבי יוחנן, אמר ליה: דרוש רבי לך נאה לדרוש כאשר אמרת כן ראיתי, אמר לו: ריקא אלמלא לא ראית לא האמנת, מלגלג על דברי חכמים אתה. נתן עיניו בו ונעשה גל של עצמות.

הרי שנענש אותו תלמיד על שלא האמין במוחש לדברי רבי יוחנן ורק כאשר ראה כזאת בעיניו האמין. ופשיטא שמדובר היה בתלמיד שהיה בדרגה גבוהה ביותר שהרי ראה מלאכים ודיבר עימם! ובכל זאת נענש על שלא האמין.

הר של ג' פרסאות - כפשוטו ממש

עוד מסופר בגמרא במסכת ברכות (דף נד:): שעוג מלך הבשן אמר: מחנה

קנין כ"ג ג' "באמונת חכמים" _____ שיצא

ישראל כמה הוא? שלוש פרסאות, "אלך ואעקור הר של שלוש פרסאות ואשליך עליהם ואהרגם". הלך ועקר הר של שלוש פרסאות והניחו על ראשו, הביא הקב"ה נמלים על ההר ונקבוהו, ונפל ההר על צווארו ולא יכול היה להוציאו וכך יכל משה רבינו ע"ה להורגו, ע"ש המשך המעשה.

אל החזו"א זצ"ל ניגש אדם וטען שדברי הגמרא הם "גוזמא" בעלמא והמידות שמוזכרות שם לא קיימות במציאות, כי אם מחשבים את גודלו של ההר האמור הוא יוצא כמעט בגודל של 14 ק"מ ולא ייתכן שהר כמות זה יעקר ממקומו על ידי בן אנוש.

בשומעו את דבריו הזדעק מרן החזון איש זצ"ל וגער בו בחומרה "אסור לדבר כך על דברי חז"ל", עד כדי כך הגיעו הדברים שבהגיע ליל שבת קודש לא הרשה לאותו אדם לגעת בין, מחשש שיעשנו יין נסך!

ואכן מצאנו לרבינו החפץ חיים זצ"ל בביאור הלכה (סי' ריח ד"ה אבן) שכך כתב: "ולפי פשוטו אין תימה כל כך על איש כזה שהוא היה מבני ענקים ואביו הוא מאותן שאמר עליהם הכתוב (בראשית ו, ד) "ויבואו בני האלהים אל בנות האדם וילדו להם", וכדאמרינן בנדה (דף סא.) "סיחון ועוג מבני אחיה בן שמחזאי" ועי"ש ברש"י זצ"ל שהוא ועזאל הם המלאכים שירדו מן השמים בימי דור אנוש, וממילא כח גבורתן היה מעין גבורת מלאכים".

נמצאנו למדים שכל מה שמובא בחז"ל זהו מציאות גמורה, ואפילו משפט קל שהוציאו חכמים מפיהם בדרך אגב הוא בדיוק גדול עד למאוד. מה חובה רבה מוטלת עלינו להאמין בכנות גמורה בדבריהם הקדושים. נביא בדברינו כמה עובדות מאלפות בענין.

"עשר ילדים" או "עשר בנים"

בוא וראה עד כמה דברי גדולי עולם מדויקים עד למאד ולא יחטיאו השערה, מסופר על מרן רשכבה"ג הגר"ח מבריסק זצ"ל שהגיע לבקר פעם בבית בנו הגרי"ז זצ"ל שבאותו הזמן עדיין לא זכה לפרי בטן, הגרי"ז זצ"ל לא שהה באותה עת בבית והגר"ח זצ"ל אמר לכלתו "אל תצטערי עוד יהיו לכם עשר ילדים!"

שיצב _____ תורה דיליה

כששמע זאת הגרי"ז זצ"ל חקר את אשתו איך היה נוסח הדברים במדויק האם אמר "עשר ילדים" או "עשר בנים" כי הרי אם אמר לה עשר ילדים זה כולל בנים וגם בנות, וסיפרה לו אשתו שהגר"ח זצ"ל אמר עשר "ילדים", ואכן ברבות הימים נולדו להם עשר ילדים, בנים ובנות!

"מגרש בירושלים"

המהרי"ל דיסקין זצ"ל קיבל מאחד התורמים סכום כסף גדול, הוא הודיע לאותו נדיב שבכסף שתרום הוא ירכוש מגרש בירושלים בכדי לבנות עליו בית יתומים, כעבור זמן מה רכש המהרי"ל זצ"ל את המגרש ואכן לאחר תקופה נבנה עליו בית היתומים (עלי ידי בנו ר' יצחק ירוחם זצ"ל), המקום ידוע כיום כ"בית היתומים דיסקין" בשכונת "גבעת שאול" בירושלים.

המוסד השתכן בילדים בתאריך ר"ח ניסן תרפ"ז, ובאותה תקופה הייתה גבעת שאול שכונה שוממה וזרועה בבתים בודדים, ומובן שלא היה רצף של ישוב עד לחומות של העיר העתיקה.

לשנה הבאה שנת תרפ"ח כשבירכו את חודש אדר התעוררה השאלה כיצד ינהגו אלו המתגוררים בבית היתומים בקריאת המגילה. הפוסקים היו חלוקים בדעותיהם: חלקם סברו שיש לקרוא את המגילה ביום י"ד מאחר והעיר העתיקה אינה נראית והמקום לא סמוך אליה, אחרים אמרו שמחמת הספק צריכים לקרוא גם בי"ד וגם בט"ו, ואחרים סברו כי חייבים לקרוא אך ורק ביום ט"ו כפי שקוראים בירושלים עיה"ק.

פסק ההלכה על מוסד דיסקין הטריד את מנוחתם של כמה מחכמי ירושלים, לכשנועדו פעם בצוותא הוחלט ביניהם לשאול את פי הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל רבה של ירושלים.

כששטחו את השאלה בפניו הורה להם שקריאת המגילה במוסד היא בט"ו כמו בעיר ירושלים, הוא ביסס את הפסק על סמך העובדה שכשהמהרי"ל זצ"ל חיפש לקנות מגרש הזכיר בדבריו שרוצה הוא לקנות "מגרש בירושלים" והרי "שיחת חולין של תלמידי חכמים צריכה לימוד" ובהכרח שסבר המהרי"ל דיסקין זצ"ל שהמקום נחשב לירושלים...

קנין כ"ג ג' "באמונת חכמים" _____ שיצג

יותר ממספר טיפות המים שבאגם צריך אתה להוריד דמעות...

עוד מסופר על הגאון רבי חיים יצחק חייקין זצ"ל ראש ישיבת "חכמי צרפת" ומגדולי תלמידיו של מרן החפץ חיים זצ"ל:

בשיעור גמרא במסכת חולין, למדו על בעל חיים שיש לו ארס בצפרניו. למשמע הדברים העיר אחד הבחורים, שלפי מה שלמד בבית הספר בלימודי הביולוגיה, אין הדבר כך. כשמוע הרב זצ"ל את דבריו, קם ממקומו, ניגש אל הבחור, ונטלו עמו אל הקומה העליונה למול חלון ממנו נשקף האגם הגדול. כולו רועד מהתרגשות הוא פנה אל הבחור ואמר לו: "הבט נא באגם הגדול המלא בטיפות אין ספור של מים. ובכן, דע לך, שיותר ממספר טיפות המים שבאגם זה, צריך אתה להוריד דמעות על שפקקת באמיתת דברי חז"ל הקדושים!"

שיעור מאלף בהתייחסות לדברי חז"ל!

"אין כזה חתם סופר"

מרן הסטייפלר זצ"ל דן פעם בדברי תורה עם גיסו הגדול מרן החזון איש זצ"ל, תוך כדי הדברים אמר הסטייפלר זצ"ל "יש חתם סופר בתשובה שמדבר בנושא זה". החזון איש זצ"ל השיב לו "אין כזה חתם סופר".

הסטייפלר זצ"ל היה עצוב באותו יום, לשאלת מקורביו מדוע הינו כה עצוב נענה ואמר: יש לי בבית שו"ת חתם סופר והתשובה המדוברת הובאה שם, אך עם כל זאת ברור בעיני שאם החזון איש אמר "אין כזה חתם סופר", פשוט שאין תשובה כזו ואין זאת אלא טעות שהשתרבה לבין בתרי הספר.

למחרת היום שמו לב מקורביו כי מצב רוחו השתפר פלאים וכששאלוהו פשר דבר, אמר כי החזון איש קרא לו ואמר לו כי אכן יש חתם סופר כזה, וכך נתקררה דעתו.

מעשיות רבות כמות אלו יש בפי העם על מרן הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א, מהן ניתן להסיק את גודל החובה להאמין באמונה שלימה בכל דברי החכמים כפשוטן ממש.

שיצד _____ תורה דיליה

"הדרת פנים זקן"

מעשה שהיה באדם שהתעוותו פניו ולא מצאו לו רפואה, ניגש הוא במר נפשו למרן הגאון רבי חיים קנייבסקי שליט"א לבקש עצתו כדת מה לעשות, אמר לו הגר"ח שליט"א: עליך לגדל זקן וכך תתרפא, והטעים זאת שהרי כתוב בגמרא במסכת שבת (דף קנב.) ש"הדרת פנים זקן", הוא שלקח את ההדרת פנים שלו (שהיה מתגלח) כך גם עשו לו. וכך באמת הוה כשקיבל על עצמו לגדל את זקנו, חזרו פניו למקומם!

מלאכה בחוה"מ גורמת לכאב רגליים!!!

עוד מסופר שהגיעו אל רבינו שליט"א כמה פקידים מאותו סניף בנק תוך שמתלוננים הם: דרך פלא כולנו סובלים מכאב ברגליים! שאלם הגר"ח שליט"א: הינכם עובדים בחול המועד? השיבו: כן. אמר להם רבינו שליט"א: אם לא תעבדו בחול המועד לא יכאבו לכם הרגליים!

לאחר מכן נשאל רבינו שליט"א מהיכן ידע להשיב בבטחון גמור שהסיבה לכאבם המשותף הוא עבודתם בחוה"מ? ענה להם שכעין זה מצינו בירושלמי מעשר שני (סוף פ"ד) בענין "רגלי קטינא" ע"ש.

הנהגה יומיומית לפי חז"ל

עוד מעידים מקורביו שכאשר חל התאריך ז' מר חשוון, מרן הגר"ח שליט"א מבקש שמיתה להתכסות, באומרו שמכיון שביום זה קבעו חז"ל שמתחילים לבקש גשמים זהו הסימן שהחורף הגיע, ולכן זקוק לשמיתה מחממת! כמו כן פעם אירע שבתחילת חודש ניסן כבר שרר מזג אוויר חם, והוא עדיין לבש סוודר, התבטא על זה הגר"ח שליט"א באופן דומה: כל עוד שמבקשים גשמים לובש הוא עדיין את הסוודר!

דברי חז"ל - אמת גמורה

ובאמת שגם כאשר לעין הפשוטה והבשרנית של בן אנוש נראה לכאורה שדברי חז"ל לא נאמרו בדיוק גמור, כי נתוני המציאות מצביעים על היפך

קנין כ"ג ג' "באמונת חכמים" _____ שיצה

הדברים, האמת יורה דרכו שצודקים הם בכל מה שמללו, וזה גופא רצון השי"ת שנעשה כדבריהם למרות מה שחושבים אנו, ואדרבה רק בדרך זו נוכל להצליח, וכמו שיתבאר בעזרה"ת מדבריהם ומהנהגותיהם של רבותינו המאורות הגדולים הראשונים והאחרונים.

הטבע נקבע על פי פסק החכם

הר"ן זצ"ל בדרשות (דרוש י"א) שואל בענין של אמונת חכמים שאלה קשה עד למאוד: הרי ידוע שכשאסרה תורה מאכלות אסורות, מלבד האיסור בעצמו שבא בגזירת מלך, אותו המאכל האסור מזיק הוא לנפש ומטמטם את הלב כדמוכח בהרבה מקומות בדברי חז"ל, ואם כן מה נעשה אם ח"ו יארע פעם שהחכם יטעה בדבר הלכה וכשיר בשר נבלה וכיו"ב, האם יטמא ויטמטם את הגוף שאכלה?

ונצטט חלק מלשונו: ...אם כן, כשיסכימו החכמים בדבר אחד טמא שהוא טהור, מה יהיה? הלא הדבר ההוא יזיק אותנו ויפעל מה שבטבעו לפעול, ואף על פי שהסכימו בו החכמים שהוא טהור. ואילו יסכימו הרופאים על סם אחד שהוא שווה, והוא, על דרך משל חם במעלה הרביעית, שאין ספק שלא תמשך פעולת החום בגוף כפי מה שיסכימו בו הרופאים, אבל כפי טבעו בעצמו. כן הדבר שאסרה לנו התורה מצד שהוא מזיק בנפש, איך ישתנה טבע הדבר ההוא מצד שהסכימו החכמים שהוא מותר? זה אי אפשר רק על צד הפלא".

ואחרי שהביא אריכות בדבר כתב יסוד עצום בסוגיא דנן: "ואני סובר שאי אפשר שימשך ממה שיכריעו הסנהדרין הפסד בנפש כלל, גם כי יאכילו דבר האסור ושיאמרו בו שהוא מותר. לפי שהתיקון אשר ימשך בנפש מצד ההכרעה למצות החכמים מורי התורה הוא הדבר היותר אהוב אצלו יתברך, כאמרו (ש"א טו, כב) "הנה שמע מזבח טוב", והתיקון ההוא יסיר הרוע אשר הוא מעותד להתילד בנפש מצד אכילת הדבר האסור ההוא".

מבואר מדבריו שהשומע בקול החכמים לא יפסיד אפילו אם אירע שאכל מאכל שלפי טבעו עלול להזיק לנפש האדם, וכל זאת בגלל שהדבר היותר חביב אצל הקב"ה הוא לשמוע בקול החכמים!

שיצו _____ תורה דיליה

לא תסור - אפילו תחשוב בלבך שהם טועין

ואלו דברי הרמב"ן זצ"ל (דברים יז, יא) על הפסוק "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל": "שאפילו אם אומר לך על ימין שהוא שמאל או על שמאל שהוא ימין - לשון רש"י זצ"ל, וענינו: אפילו תחשוב בלבך שהם טועים, והדבר פשוט בעיניך כאשר אתה יודע בין ימין לשמאלך, תעשה כמצותם, ואל תאמר איך אוכל החלב הגמור הזה או אהרוג האיש הנקי הזה, אבל תאמר, כך צוה אותי האדון המצוה על המצות שאעשה בכל מצותיו ככל אשר יורוני העומדים לפניו במקום אשר יבחר ועל משמעות דעתם נתן לי התורה אפילו יטעו, וזה כענין רבי יהושע עם ר"ג ביום הכיפורים שחל להיות בחשבונו (עיין ר"ה דף כה.).

והצורך במצוה הזאת גדול מאד, כי התורה נתנה לנו בכתב, וידוע הוא שלא ישתוו הדעות בכל הדברים הנולדים, והנה ירבו המחלוקות ותעשה התורה כמה תורות, וחתך לנו הכתוב הדין, שנשמע לבית דין הגדול העומד לפני השם במקום אשר יבחר בכל מה שיאמרו לנו בפירוש התורה, בין שקבלו פירושו עד מפי עד ומשה מפי הגבורה, או שיאמרו כן לפי משמעות המקרא או כוונתה, כי על הדעת שלהם הוא נותן לנו התורה, אפילו יהיה בעיניך כמחליף הימין בשמאל, וכל שכן שיש לך לחשוב שהם אומרים על ימין שהוא ימין, כי רוח השם על משרתי מקדשו ולא יעזוב את חסידיו, לעולם נשמרו מן הטעות ומן המכשול, ולשון הספרי (שופטים יא) אפילו מראין בעיניך על הימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין שמע להם", עכ"ד הרמב"ן זצ"ל.

"קסם על שפתי מלך"

וכן מפורשים הדברים במשנתו של רבינו הגר"א זצ"ל על הפסוק (משלי יז, י): "קסם על שפתי מלך במשפט לא ימעט פיו": וז"ל: הדיבור של המלך הוא כמו קסם, אף שמרמין אותו, יקרה השם דבר בפיו שיהא משפטו אמת, וזהו שבמשפט לא ימעל פיו.

והענין: מאן מלכי רבנן, שפתותיהם כמו קסם, אף שיטעו לפי השאלה,

קנין כ"ג ג' "באמונת חכמים" _____ שיצו

מכל מקום "במשפט לא ימעל פיו", כלומר בהדין עצמו לא יטעו, כי בסוף יתגלה שלא היה כך המעשה, כמו שאמרו בגיטין (דף עז:).

לשמוע בקול החכמים בכל שטחי החיים

ובאגרות החזון איש זצ"ל (ח"ג צ"ב) ישנה איגרת מאלפת בה מלמדנו גאון הדור כי אמונת חכמים מוצאת לה ביטוי לא רק בעניינים של איסור והיתר וכדומה אלא גם בכל שטחי החיים, ונעתיק לשונו:

"השיטה לעשות את התורה לחלקים שונים, הוראה באיסור והיתר חלק אחד, והוראה בשוק החיים חלק שני, להיות נכנעים להוראות חכמי הדור בחלק הראשון, ולהשאיר לחופש בחירתם בחלק השני, היא השיטה הישנה של המינים בירידת היהדות באשכנז, אשר הדיחו את עם ישראל עד שיתערב בגוים ולא נשאר לפלטה.

ההפלאה בין הוראת איסור והיתר להוראת הגדרים והגזירות, הפלאה זו היא גלוי פנים בתורה, ומבזה תלמידי חכמים, ונמנים בין אלו שאין להם חלק לעוה"ב ונפסלים לעדות".

דבור הצדיק אפילו בטעות עושה רושם

וכה כתב מרן הגאון רבי חיים קניבסקי שליט"א בספרו ארחות יושר (ערך רוח הקודש): מה שהחכם אומר מה שנראה לו לפי חכמתו הקב"ה מסכים עמו. עוד הוסיף שם: שדבורו של צדיק עושה רושם למעלה אפילו אם נאמר בטעות.

"את אשר ישים ה' בפי אותו אשמור"

עוד כתב שם: "ויש עוד ענין: שמן השמים נותנין בפיו מה לומר ואף על פי שאינו יודע כלל שזה ברוח הקודש רק נותנין לו מחשבה לומר כך וכך לפי דעת תורה שבידו והוא מכוון לאמת, (וכן כתבו התוס' בעירובין דף סד: שמה שאמרו שם שכיון ר"ג ברוה"ק שקרא לגוי מבגאי אין הכונה שידע ברוה"ק שכך קוראין לו, אלא שהוא קרא לו סתם שם מצוי אצל

שיצח _____ תורה דיליה

הגוים, ומן השמים נתנו לתוך פיו שיקרא האמת, וזה נקרא שכיון ברוה"ק ע"ש).

ובזה ראינו הרבה פעמים אצל הגדולים שלאחד עונים כן ולשני עונים שיעשה להיפך וזה הכל לפי מה שנותנין מן השמים בפיו מה לומר וזה מעין נבואה קטנה, כמש"כ "את אשר ישים ה' בפי אותו אשמור לדבר", עכ"ל.

הסייעתא דשמיא של הגר"מ פיינשטיין זצ"ל

בנותן טעם להביא בענין מעשה שאירע עם הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל בזמן מלחמת העולם השניה: אשה שהייתה ידועה כעגונה ואחר כך נישאת לפי דבריה על פי היתר מרב מפורסם, ובינתיים הופיע הבעל ברגליו, האשה הגיעה לפני הגאון רבי משה זצ"ל תוך שבוכה היא בכיות עצומות וטוענת שבידה החזיקה כתב "היתר עגונות" מרב מפורסם אחד המתיר לה להינשא, אלא שמפני כל הבילבול שהיה בעת המלחמה נאבד ממנה אותו "היתר עגונות" ושאלתה בפיה מה לעשות.

רבי משה זצ"ל הקשיב לסיפור וביקש מן האשה שתחזור לספר אותו עוד הפעם. כשגמרה האשה לספר, ביקש הגאון רבי משה זצ"ל שתחזור על הסיפור פעם שלישית, ולאחר זמן מה שהיה הגר"מ זצ"ל שקוע בהרהוריו צעק עליה בקול גדול שהיא משקרת ועליה להודות מיד שבדתה הכל מלבה וזייפה את כתב ההיתר, לשמע צעקותיו נשברה האשה והודתה שאכן שקר הדבר.

כולם התפלאו על גדלותו של הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל, וכששאלוהו כיצד ידע להבחין שזה שקר, ענה: הדבר פשוט מאד, התרתי במהלך השנים לאלפי עגונות להינשא והיתה לי ב"ה הסייעתא דשמיא שלא טעיתי אפילו פעם אחת, והרי גם אותו רב ידוע שחתום על ההיתר דנן, התיר הרבה עגונות בחייו ואני הכרתי שהיה גאון גדול וצדיק ואם כן אי אפשר שלא תהיה לו סייעתא דשמיא, ולא יתכן שיטעה ויתיר לה להינשא ואחר כך ימצא הבעל, ולכן ידעתי בבירור שהאשה משקרת!

קנין כ"ג ג' באמונת חכמים" _____ שיצט

מעשה מופלא מרבינו הגרי"ז זצ"ל

ובספר פניני רבינו הגרי"ז מביא עובדה: בתחילת כהונתו של מרן הגרי"ז זצ"ל כרב העיר בריסק היה הוא בן 23 שנה בלבד, ביום ראש השנה של אותה השנה באו לבית הכנסת שוטרים בכדי לקחתו שילך להגיד וידוי עם יהודי שנגזר עליו עונש מוות, זאת משום שכך הורה החוק שאין להרוג יהודי לפני שרב העיר יאמר עמו וידוי.

הגרי"ז זצ"ל היה באמצע תפילת שמונה עשרה ולא זז ממקומו, לאחר שחיכו השוטרים זמן רב וראו שעדיין עומד הוא בתפילתו הודיעו שעליהם ללכת ויחזרו אחר כך, בקהל התעורר החשש שהשלטון המקומי יגיב בצורה חריפה על חוסר הכבוד שזכו, ולכן ניסו לשכנעם שאפשר לקחת יהודי אחר בתור "רב", השוטרים התעקשו ואמרו "יש לנו צווי לקחת לתפקיד זה רק את הרב הראשי של העיר".

כשחזרו השוטרים שוב היה זה באמצע חזרת הש"ץ של תפילת המוסף, כשהבחין בהם הגרי"ז זצ"ל עשה עצמו כאילו הוא באמצע שמונה עשרה, כי החליט בדעתו שאין הוא הולך עמם כדי לא לזרז את מיתתו של אותו יהודי אומלל.

כך נמשך הדבר עוד ועוד, עד שזקן אחד פקעה סבלנותו ועלה בידו לשכנע את השוטרים שהוא הינו רב העיר. ואכן לקחוהו עמו, אמר הוא וידוי והרגו את אותו יהודי, לא עברו אלא רגעים מעטים והופיעו במקום שוטרים נוספים והודיעו שנפלה טעות מצערת והתברר שאותו יהודי זכאי מכל אשמה... אבל לדידו כבר היה מאוחר מדי...

העולה מן הדברים: בכל דיבור או הנהגה של חכם מחכמי ישראל לעתים הוא כמו "נבואה קטנה", אשר מן השמים מכלכלים את מעשיו בכדי שלא תצא תקלה מתחת ידיו.

דברי חז"ל - אמת אף נגד החוש

וכה כתב בספר מתנת חיים (עמ' ריא): "בגמרא במסכת פסחים (דף צד): איתא: "חכמי ישראל אומרים: גלגל קבוע ומזלות חוזרים, וחכמי אומות

ת. תורה דיליה

העולם אומרים: גלגל חוזר ומזלות קבועין וכו'. חכמי ישראל אומרים: ביום חמה מהלכת למטה מן הרקיע, וחכמי אומות העולם אומרים: ביום חמה מהלכת למטה מן הרקיע ובלילה למטה מן הקרקע. אמר רבי ונראין דבריהן מדברינו שביום מעינות צוננים ובלילה רותחין".

ובגליון הש"ס להגרעק"א זצ"ל שם מציין לשיטה מקובצת במסכת כתובות (דף יג:) משמו של רבינו תם זצ"ל וז"ל: "ואומר ר"ת ז"ל דאף על גב דנצחו חכמי אומות העולם לחכמי ישראל היינו נצחון בטענות, אבל האמת הוא כחכמי ישראל". רוצה לומר, כי אנחנו סומכים על אמתיות דברי התורה אף כשהדבר נראה בחוש סתירה לדבריהם".

משל למה הדבר דומה? תינוק שנמצא ברכבת הנוסעת במהירות גדולה, התינוק מביט דרך החלון והוא בטוח שכל האילנות רצים במהירות לכיוון הנגדי כי כך רואה הוא בחוש ואף שאמו מנסה להסביר לו שההיפך הוא הנכון נשאר הוא איתן בדעתו, אך כאשר גדל הנער הבין מעצמו את האמת ללא שאיש יטרח להעמיד אותו על טעותו, שהרכבת היא זו שנוסעת במהירות ולא האילנות, ואין זו אלא אחיזת עיניים.

ועל זה נאמר "המציאות האמיתי קיים נגד החוש הנראה". כי האדם הוא נתון לדמיונות המאחזות את עיניו, וכבר הופרכו בכל הדורות תפיסת עולם של הוגי דיעותיהם על ידי חכמיהם בעצמם, דור אחד יכחיש הדור שלפניה וכן בכל דור.

והתורה שניתנה מפי עליון היא תישאר קיימת לעולם ולעולמי עד. ואפילו אם יהיה להם ניצחון בטענות, מכל מקום קבלתנו אמת". עד כאן תוכן דבריו.

עלינו לדעת את קדושת חז"ל

אך כדי שנזכה ונוכל להגיע לכל זה צריך שתהיה לנו ידיעה בקדושתם של חז"ל, וכך נבין שדבריהם הם למעלה מהשגתנו האנושית, וכמו שמצאנו במסכת עבודה זרה (דף י:) שאנטונינוס אמר לרבי שהקטן שבכם מחיה מתים!

קנין כ"ג ג "באמונת חכמים" _____ תא

וכן כתב מרן הסטייפלר זצ"ל בהקדמת ספרו חיי עולם, וז"ל: "וככל שיכיר יותר רום גאון קדושת רבותינו, תהא אמונתו יותר שלימה".

והדברים מכוונים לדברי הגמרא במסכת שבת (דף קיב:): "אמר רבא בר זימונא אם ראשונים בני מלאכים אנו בני אנשים ואם ראשונים בני אנשים אנו כחמורים ולא כחמורו של רבי חנינא בן דוסא ושל רבי פנחס בן יאיר אלא כשאר חמורים".

ולכן הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל הרבה פעמים כותב: "ולא זכיתי להבין דברי קדשם"...

עוצם קדושתם של תלמידי הלל הזקן

עיין בספר ברכת אברהם (ח"א דף סז): שתיאר שם את קדושת התנאים וציין את דברי הגמרא במסכת בבא בתרא (דף קלד.) וכך איתא שם: "ת"ר: שמונים תלמידים היו לו להלל הזקן, שלשים מהן ראויים שתשרה עליהן שכינה כמשה רבינו, שלושים מהן ראויים שתעמוד להן חמה כיהושע בן נון, עשרים בינונים. גדול שבכולן יונתן בן עוזיאל קטן שבכולן רבן יוחנן בן זכאי, אמרו עליו על ריב"ז שלא הניח מקרא משנה גמרא הלכות ואגדות, דקדוקי תורה, דקדוקי סופרים, וק"ו וגז"ש ותקופות וגימטריות, ומשלות כובסים ומשלות שועלים, שיחת שדים ושיחת דקלים ושיחת מלאכי השרת, דבר גדול ודבר קטן, דבר גדול מעשה המרכבה, ודבר קטן הויות דאביי ורבא וכו', וכי מאחר שקטן שבכולן כן, גדול שבכולן על אחת כמה וכמה. אמרו עליו על יונתן בן עוזיאל, בשעה שיושב ועוסק בתורה, כל עוף שפורח עליו נשרף"...

וכן במסכת סוכה (דף כח.) "אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי: מימיו לא שח שיחת חולין, ולא הלך ד' אמות בלא תורה (שהיה הולך ושונה תמיד) ובלא תפילין, ולא קדמו אדם בבית המדרש, ולא ישן בביהמ"ד לא שינת קבע ולא שינת עראי, ולא הרהר במבואות המטונפין, ולא הניח אדם בביהמ"ד ויצא, ולא מצאו אדם יושב ודומם אלא יושב ושונה וכו', וכן היה ר' אליעזר תלמידו נוהג אחריו".

תב _____ תורה דיליה

ובמסכת חגיגה (דף יד:): תנו רבנן: מעשה ברבן יוחנן בן זכאי שהיה רוכב על החמור, והיה מהלך בדרך, ורבי אלעזר בן ערך מחמר אחריו. אמר לו: רבי! שנה לי פרק אחד במעשה מרכבה! אמר לו: לא כך שניתי לכם: ולא במרכבה ביחיד אלא אם כן היה חכם מבין מדעתו? אמר לו: רבי, תרשיני לומר לפניך דבר אחד שלמדתני. אמר לו: אמור. מיד ירד רבן יוחנן בן זכאי מעל החמור, ונתעטף וישב על האבן תחת הזית. אמר לו: רבי, מפני מה ירדת מעל החמור? אמר: אפשר אתה דורש במעשה מרכבה, ושכינה עמנו, ומלאכי השרת מלויין אותנו, ואני ארכב על החמור? מיד פתח רבי אלעזר בן ערך במעשה המרכבה ודרש, וירדה אש מן השמים וסיבבה כל האילנות שבשדה, פתחו כולן ואמרו שירה".

כל דבריהם כגחלי אש

המורם מהדברים: מה רבה ועצומה היא החובה המוטלת עלינו אזובי הקיר להתחזק באמונה בחז"ל הקדושים מרחם אימם, הן בדברים הכתובים והן במה שאומרים ומורים לנו בפיהם גדולי הדור שליט"א, שהרי אלו ההולכים לפני העדה ברוחב ליבם ובעומק בינתם ובחדות הבחנתם רואים את הדברים כהווייתם באספקלריה המאירה וכל דבריהם המה כגחלי אש.

